

به مناسبت دهمین تجدید چاپ مجموعه کامل اشعار نیما گردآوری و تدوین سیروس طاهباز – بخش اول

نیمای جوان و آغاز شعر نوین فارسی

◀ سیمن بهمنای

پسرکی روستازاده را پدرش از یوش به تهران می‌فرستد تا در مدرسه عالی سن لویی درس بخواند و با زبان فرانسوی آشنا شود و آینده‌ای درخشان پیش رویش به انتظار بماند.[۱] یک شب مهتابی «در اولین سفرم از یوش» پدرم مرا سوار یک اسب گُهر کرد و به من گفت: ای پسر حالا می‌روی درس بخوانی، اما فراموش نکن [که] تـو اهل کوهپایه هستی و باید قـوی بار بیایی. (سیروس طاهباز، اوپرِ استار، یادمان نیما پوشش، موسسه فرهنگی گسترش هنر، تهران، ۱۳۶۸، ص۲۹)

«پدر، ابراهیم نوری- کرد شجاع و عصبانی- از افسردگیِ یکی از دودمان‌های قدیمی شمال ایران» (برگرفته از سخنرانی نیما پوشش در نخستین کنگره نویسندگان ایران، خرداد ۱۳۲۵)
محتشمی

است از خطه خویش و امکان آموزش و پرورش شایسته سپرش در اختیار.
علی اسفندیاری (۱۳۳۸- ۱۲۷۶)، پسر کوچک آن روزگار و نیمای بزرگ و «نیماور» («نیماور»: نام‌آور فرهنگ‌مین) روزگار بعد، به خواست پدر حرمت می‌گذارد و دانش‌آموز آن مدرسه کاتولیک می‌شود. او گفته است: «سال‌های اول زندگی مدرسه من به زد و خورد با بچه‌ها گذشت. وضع رفتار و سبک‌تان من، کناره‌گیری و حبشی که مخصوص بچه‌های تربیت شده در بیرون شهر است، موضوعی بود که در مدرسه مسخره پرمی‌داشت.[۲] من در مدرسه خوب کار نمی‌کردم. فقط نمرات نقاشی به داد من می‌رسید. اما بعدها، در مدرسه، مراقبت و تشویق یک معلم خوش‌رفتار، که نظام وفا- شاعر بنام امروز- باشد، مرا به خط شعر گفتن انداخت.» (ادامه سخنرانی پیش گفته)

نیمای بزرگ و بزرگ‌تر می‌شود و در همان مدرسه با ادبیات فرانسه و ادبیات کهن ایران آشنایی می‌یابد. شعرهایی می‌نویسد و راه آینده خود را به سوی سرسمنل مقصود- که همانا پدرین آوردن شعر نوآیین فارسی است- می‌پوید، همین سر نهادهن در پی سودای شعر است که آدم را از عالم فارغ و از اندیشه و پروای جهان آزاد می‌کند، و خود یوغی گران می‌شود بر گردن شاعر که تا ابد از آن رهایی نمی‌یابد.

—

«فسانه» نیما نخستین شعری است که به شیوه نمایشنامه، در آغاز دهمین سه زندگی ادبی زبان فارسی زاده می‌شود (۱۳۰۱) و آنانی را که برای «تجداد ادبی» می‌کوشیدند و راه نمی‌جستند آگاه می‌کند که چاره در کاربرد واژه‌های روز و بیشتر برگرفته از زبان‌های بیگانه (همچون «مورکراسی»، «ایکتانوری»، «پارلمان»، «کایینه»، «ترن» و مانند آن) نیست.

«فسانه» شعر نیمای جوان است؛ نیمایی که هنوز گام‌هایش در پوش راه شعر نیرو نگرفته است. (مهدی اخوان‌ثالث در ازبایی) «فسانه» نوشته است که این منظومه به منزله کُوک کردن ساز بودن یا نه- به مثابه کسرشمه و درآمدی بود که گوشه‌های عالی و اعجاب‌انگیز گاهان شعر نیما در دنباله آن بود...[۱]، سال‌های شگفتگی و بلوغ شعر نیما...[۲]، به نظر من...[۳] و ۱۳۱۶ و ۱۳۱۷ به بعد است...[۴]، بدعت‌ها و بدایع نیما پوشش، چاپ سوم، انتشارات زمستان، تهران، ۱۳۷۶، ص ۴۰) شعری سخنواره و بری از کاستی نیست؛ لغزش‌های وزنی یا لغظی و معنوی دارد. از این گذشته، بسیار دراز و پرگوانه است. با این همه، نفسی تازه، مانند نسیم دل‌افسای کوهساران، در آن جاری است. «افسانه» را- که جان شعر و جان زندگی است- تخیل شاعر به گفت‌وگو با شاعر واملی‌دارد، پرسش و پاسخ آغاز می‌شود، چون و چرای فلسفی ادامه می‌گیرد، و «عاشق» به نغمه زندگی پسامرگ می‌پردازد و عشق افلاطونی و عرفانی را هر دم می‌کند. افسانه او را به سازش با شورای‌های زندگی و کلیات شدن از زیبایی‌ها برمی‌انگیزد- چندان که حتی حافظ هم در این گفت‌وگوها بازخواست می‌شود:

حافظا! این چه دید و دروغي ست
کز زبان می و جام و ساقی ست؟
تالی از تا ابد، باورم نیست
که بر آن عشق بازی که باقی‌ست!
من بر آن عاشقم که روندۀ است!

و خواننده به پایان شعر می‌رسد، حیران و بی‌بهره از نتیجه‌ای که فراخورد این گونه گفت‌وگوهای فلسفی است.

در «افسانه» اندیشه و احساس، شیوه سخن گفتن- و حتی وزن شعر- دیگرگون می‌شود و از آنچه در شعر سنتی ایران رواج دارد اثری نیست. وزن «افسانه» تاریک‌دار، اگرچه برخی ادعا کرده‌اند که همین وزن را در یکی از نوحه‌سرای‌های روزگار صفویان یافته‌اند. (زنده‌یاد دادر نادرپور در این باره نوشته است: [۱]... اگر چنین ادعایی وارد باشد، نیما مستحق ستایش بیشتری است، زیرا چنین وزن شاد و دل‌انگیز ابتدا برای مرثیه‌سرای‌ی مناسب نیست. [۲]... (مقدمه مجموعه شعر انگور، تهران، ۱۳۲۷) «فسانه»، به دلیل همین دگرگونی، به‌مثابه

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

سال پنجم ■ شماره ۱۱۵۸ ■ سه‌شنبه ۲۱ دی ۱۳۸۹

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

سال پنجم ■ شماره ۱۱۵۸ ■ سه‌شنبه ۲۱ دی ۱۳۸۹

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما

نیما